

## Kisfaludy Károly „romantikus” tájképei

A művészettörténeti kutatás a magyarországi romantikus festészet virágkorát hagyományosan az 1840-es években induló, az 1850-es évektől kiteljesedő történeti festészethez, a képzett akadémiai mestereknek (Than Mór, Székely Bertalan, Madarász Viktor és mások) a nemzeti múlt kiemelkedő – tragikus vagy dicsőséges – eseményeit bemutató műveihez kapcsolja. Az európai romantikus festészet egyes sajátosságait hordozó művekkel azonban már évtizedekkel korábban találkozunk.

Kisfaludy Károly,<sup>764</sup> aki saját korában és később is elsősorban költőként és drámaíróként volt ismert, az 1810-es években rövid ideig a bécsi akadémián folytatott képzőművészeti tanulmányokat. Itt készült tanulmányi rajzai (*Az ifjú Horatius megöli hűgát, Brennus kardja, Marius Minturnaeban*) az

ókor történelme és irodalma felé forduló klasszicizmus hatását mutatták.<sup>765</sup>

Későbbi festményein ugyanakkor, melyek forrása legtöbb esetben külföldi művészek munkája, illetve ezekről készült metszetillusztráció volt, a romantika által kedvelt témákat ábrázolt: tengeri és szárazföldi viharokat, hajótörötteleket, festői tájakat, vulkánkitörést, éji tűzvészt. Feltehetően még bécsi tanulóévei alatt készítette el Philippe-Jacques de Louthembourg *Hajótöröttek* című, már Kisfaludy idejében is a bécsi Képzőművészeti Akadémia képtárában őrzött és itthon mintaképként használt festményének a másolatát.<sup>766</sup>

A bécsi akadémia képtárában ismerte meg a francia Claude Joseph Vernet és az osztrák Michael Wutky festményeit is, melyek az 1820-as években készített munkái előképeiként szolgáltak. A *Vezúv kitörése (Holdvilágos táj Vezúvval)* című festménye<sup>767</sup>

I/144 ■ Kisfaludy Károly: *Éjjeli szélvész*, 1820-as évek



I/145 ■ Kisfaludy Károly: *Osszián keservei*, 1822 körül

Wutky nagy méretű – a bécsi akadémián őrzött – olajképének a hatását mutatja, míg a Nemzeti Galériában található, tengeri vihart ábrázoló négy festményének előképét az ismert „tengeri festő”, Vernet műveiben kereshetjük.

Kisfaludy festményeinek másik csoportja a romantika által szintén kedvelt motívumokat, szárazföldi vihart és tűzvészt jelenít meg. Legismertebb olajképén, a 18. század végi német festészet hatását mutató *Éjjeli szélvészen* (I/144. kép) a vihar elől menekülő embereken és a villámszabdalta felhős égbolton kívül a növényekkel benőtt gótikus templomrom is romantikus hangulatot áraszt: a romantika rom- és középkorkultuszával rokonítható. A tűzvész izzó vöröse uralja *Falu égése holdvilágos*

*éjen* című, a legbiztosabb esetkezelésű művek közé tartozó festményét.<sup>768</sup>

Kisfaludy az után, hogy Bécsből hazatért, a természetben is vázlatozott, az 1819-ben készült *Somló és Tátika* című akvarelljei ennek hírmondói. Bár sokat festett, hagyatéki jegyzékében összesen három elkészült és kilenc befejezetlen festménye szerepelt.<sup>769</sup> Ezek közül három fő mű az 1846-ban frissen megalakult Nemzeti Képcsarnokba – így közgyűjteménybe – került:<sup>770</sup> az *Éjjeli szélvész* és a *Falu égése holdvilágos éjen* Toldy Ferenc,<sup>771</sup> a *Tengeri és levegői vihar* (I/32. kép) pedig Zlinszky János főszolgabíró, a Kisfaludy-hagyaték kezelője ajándékaént.<sup>772</sup>

Kisfaludy Károly festészetére tehát nem a kortárs nyugat-európai par excellence romantika – Théo-

dore Géricault: *A Medúza tutaja* (1818), Eugène Delacroix: *Dante bárkája* (1821) stb. – hatott, hanem a különleges természeti jelenségeket, katasztrófákat ábrázoló, a késő barokk művészet hagyományait folytató mesterek munkái. Azzal azonban, hogy a klasszicizmushoz kapcsolódó preromantikus műalkotásokat választott előképként, festményei a hazai kontextusban a romantika korai felvillanását jelentették.

Az európai romantikus irodalom fontos előzményének számító osszianizmushoz kapcsolódik Kisfaludy *Osszián keservei* című, 1822 körül készített festménye (I/145. kép), melynek előképe François Gérard *Osszián a Lora partján hárfája hangjával megidézi a kísérteteket* című művének (1801) metszetmásolata (John Godefroy, 1803) volt. A James Macpherson által kitalált kelta bárd költeményeinek (1760–1765) hazai kultuszát nemcsak Batsányi János (1788) és Kazinczy Ferenc Osszián-fordításainak (1815) megjelenítése jelzi, hanem Gérard festményének élénk recepciója is: Kisfaludyn kívül Müller János Jakab (1814) és Donát János (1815) is készített róla másolatot.<sup>773</sup>

Kisfaludy Károly irodalmi tevékenységével ugyanúgy a kora romantikát képviselte, mint festményeivel, s a romantikához kapcsolja az *Aurora* elindítása (1822) is. Az általa szerkesztett irodalmi zsebkönyv – mint az *Aurora*-körrel foglalkozó alfejezetben láttuk – számos, a nemzeti történelem eseményeit bemutató költeményt s ezekhez – részben Kisfaludy vázlatai nyomán – készített kvalitásos illusztrációt tartalmazott. Közülük több (például Dobozi Mihály és felesége története) az 1850-es évektől felvirágzó hazai romantikus történeti festészet témakészletének alapjául szolgált.

## ■ CSENDÉLET

A 19. század hazai képzőművészetében viszonylag kevés csendélettel találkozunk. Bár korábban a főúri gyűjtemények népszerű műfaja volt, a 18. század végére itthon szinte teljesen eltűnt. A kevés fennmaradt csendélet alapján kimutatható, hogy tovább élnek ugyan a barokk és a rokokó formai elemek, ám az ábrázolt tárgyaknak vagy azok csoportosítá-

sának korábbi allegorikus jelentése, a mulandóságra vagy a Bibliára való utalások ismerete egyre inkább háttérbe szorul: a szimbolikus jelentés közlése néhány közhelyszerű képi elem, illetve a „virágnyelv” alkalmazására korlátozódik. A 19. század elejéig a műfaj jellemzője – egyfajta sajátos archaizálásként – a reprezentatív előadásmód, a valóság „megemlése”, a részletek gondos kidolgozása volt, az osztrák biedermeier valóságghú és természetes látásmódja csak lassan nyer majd teret Magyarországon.

Bár a hazai portrékon gyakran feltűnnek csendéletszerűen bemutatott attribútumok és díszítőelemek, a műfaj itthon elsősorban azoknak a művészeknek a révén terjedt el, akik a bécsi akadémián tanulták a virág-, gyümölcs- és állatfestést – 1807-től önálló szakosztályban. Az itt tanultakat ugyanakkor az egyes mesteremberek – falfestők, szelencfestők, üvegcsiszolók, porcelánfestők, bútorfestők stb. – is felhasználhatták.

A csendéletek sokáig inkább csak gazdagon előadott virágsokrokat ábrázoltak, a műfaj művelőit sem a ma használatos megnevezéssel, hanem „virágfestő”-ként emlegették. A virágcsendéletek egyik

I/146 ■ Szentgyörgyi János: *Virágcsendélet nyúlal*, 1829

